Kolumbán Csilla – Bartalis Kata-Szilvia

A karácsony témájának feldolgozása és színpadra alkalmazása a SAFARI-modell mentén

Gabriele Czerny német színházpedagógus modelljének jól átgondolt szerkezete segítségként szolgál eljutni az önismerettől a produkcióig. A SAFARI[1] út minden eleme szorosan egymásra épül, és egymásból bontakozik ki:

S→ Stoff: *‚anyag' → ‚téma', ‚kiindulópont'*

A→ Auftakt: *‚nyitány' → ‚megérkezés',önképzés', ‚színházpedagógiai munka megalapozása'*

F→ Figur: *‚karakter' → ‚különböző karakterek formálása'*

A→ Aktion: *‚akció' → ‚improvizáción alapuló jelenetek eljátszása'*

R→ Reflexion: *‚reflexió' → ‚átélt tapasztalatok megbeszélése'*

I→ Inszenierung: *‚színre alkalmazás'*

1. Stoff: *‚anyag', a projekt kiindulópontja*

A színházpedagógiai program alapja lehet egy szöveg/-részlet, téma, akár gondolat, ami az adott csapat kreativitásától függően továbbformálhatóvá válik. A modern színházi nevelési irányzatok megengedik az eredeti szövegformák egyénre szabását, kiegészítését, akár lerövidítését. A színjátszást vezető pedagógus feladata, hogy segítsen a résztvevőknek az egyes jelenetekhez illő zeneszámokat találni, és a meglévőkhöz további szövegeket csatolni, akár újakat is alkotni.

2016 adventjében vezetett projektünk alapjául az első karácsony története szolgált. *„Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta és jászolba fektette, mert nem jutott nekik hely a szálláson."* (Lukács 2, 7) A hitoktatásban fontos célnak látjuk, hogy a gyermekek minden évben újra és újra átélhessék Isten legnagyobb ajándékának, Jézus Krisztusnak a születését. Adventben jászolként készítik elő szívüket Jézus befogadására. Amikor a karácsonyi színházműhelyt elindítottuk, személyes történeteket akartunk elmondatni gyermekeinkkel. A saját vagy magunkévá tett történet nemcsak a jobb önismeretnek, de a kapcsolatteremtésnek is nagyon erős és legkézenfekvőbb eszköze – vallja Györffy Kinga, a történetmesélés nagy tisztelője (2015, 108). Éppen ezért megkértük tanulóinkat, hogy egy karácsonyfa-dísz szemszögéből vessenek papírra egy-egy történetet. A gyerekek erre a kérdésre keresték a választ: Mit mesél a karácsonyfa gömbje? A résztvevők csoportokban oszthatták meg társaikkal korábban átélt vagy éppen aktuális karácsonyi történetüket. Ez az eljárás szorosan kapcsolódik Maike Plath biográfiai/önéletrajzi színházkoncepciójához (Plath, 2009), amit kimondottan fiatalokkal való foglalkozásokhoz szánt.

[1] A projektet 2016-ban valósítottuk meg. A modell elnevezése a német szavak kezdőbetűiből ered. A magyar megfelelőket is jelöljük az egyes mozzanatok leírásakor.

Amikor saját történeteket esztétikai célokra dolgozunk fel, egyszerre gyógyítunk, távolítunk el és formálunk. Az adott csoportokban a gyermekeknek lehetőségük volt egy közös történetet formálni mindabból, ami addig elhangzott, vagy a legjobban tetszőt kiválasztani.

Így az eredeti születéstörténet köré három szívszorító történetet kaptunk:

1. történet: a más országban dolgozó szülőket karácsonyra hazaváró gyermekekről,

2. történet: a hólavina áldozatává vált családtagról,

3. történet: a szamárról, aki Máriát és Józsefet Názáretből Dávid városába, Betlehembe kísérte útjukon.

Mindegyik hiteles, igaz cselekményen alapuló történet. Ezek lettek projektünk kiindulópontjai, amik köré építhettünk.

2. Auftakt: *‚nyitány'* → *‚megérkezés'*, *‚önképzés'*, *‚színházpedagógiai munka megalapozása'*

A színházprojekt második fázisában hangsúlyt fektetünk az önismeretre, valamint az önmagunkba, illetve a csoportba való „megérkezésre". A résztvevőknek meg kell szokniuk azt a metódusrendeszert is, amiben a színházi nevelés foglalkoztatja őket. A képzelőerő, kifejezőkészség, koncentráció aktiválása mind alapvető elemei a színházpedagógiának. Ezért fontosak már az elején azon gyakorlatok, játékok, amelyek az érzékeléssel, az érzelmekkel, a fantáziával, a test és mozgás koordinációjával, a légzés- és beszédtechnikával foglalkoznak. A projektnek ebben a szakaszában az is fontos, hogy a résztvevők csoportot alkossanak. Tanárként sokszor érzékeljük, hogy az osztályközösségekben nincs kialakulva a csapatszellem, a gyerekek nem motiváltak, hogy közös célokért is küzdjenek. Az ilyen jellegű tevékenységek – az önismereten túl – a közösséggé fejlődést is szolgálják. Aztán bizalomjátékokat játszunk párban vagy csoportban, mert a bizalom kialakulása sok későbbi, kooperációt igénylő feladatnak az alapja.

3. Figur: *‚karakter'* → *‚különböző karakterek formálása'*

Mivel az első fázisok hangsúlyosan figyelnek az önismeretre, segítik a kifejezőképesség fejlődését, a gyerekek kipróbálhatják magukat több olyan karakterként is, amiket

a „Stoff" (azaz „anyag") megformálásában szögeztünk le. Fontos volt számunkra, hogy minden gyermek érezze át, milyen érzés a szállást kereső család tagjának lennie, vagy olyan gyermekek bőrébe bújni, akikkel nincsenek minden nap együtt a szülők, és mit jelenthet nekik az, amikor ünnepekre hazavárhatják őket. Bizonyos színházpedagógiai metódusok lehetővé teszik, hogy a résztvevők egy időben játszhassanak, és különböző helyzeteket élhessenek át. Miután mindenki lehetőséget kapott a különböző karakterek kipróbálására, csak azután dől el – és itt fontos tiszteletben tartani a gyermekek kívánságait! –, hogy ki milyen szerepbe fog belebújni abban az előadásban, amit később a közönségnek is bemutatnak.

4. Aktion: *‚akció' → ‚improvizáción alapuló jelenetek eljátszása'*

Aszerint, hogy a résztvevők milyen karaktereket választottak ki maguknak, közösen megbeszéljük a jeleneteket, és csoportokban kipróbálják ezeket. A kezdetleges improvizációból kiindulva tisztulnak le a később ismételhető szövegrészletek és mozgások. Ha a rögtönzött mozgásból indulunk ki, és később azt pontosítjuk, sokkal autentikusabb bevetést hozunk ki diákjainkból, mintha előre megírt szöveggel és mozgáskoreográfiával dolgoznánk.

A mi három történetünket a gyermekek kreatív módon dolgozták fel. Így született három jelenetünk. Egyikben a szüleiket hazaváró gyermekek karácsonya elevenítődik fel. A második csapat az árnyjáték módszerét alkalmazta a történetük elmeséléséhez. Itt állóképekben és hangos elmesélés módszerével elevenítették meg a hólavina által be-

temetett családtag történetét. A harmadik csoport sok mozgást felhasználva jelenítette meg a Máriát és Józsefet kísérő szamár történetét.

Miután a csoportok bemutatták egymásnak jeleneteiket, közösen beszéltük meg azokat. Mindenki elmondhatta, hogy mi tetszett neki az adott jelenetben a legjobban, illetve a legkevésbé, milyen személyes élményt idéztek fel a látottak, és módosítási javaslatokat is fűzhettek az alakításokhoz.

5. Reflexion: *‚reflexió'* → *‚átélt tapasztalatok megbeszélése'*

A megélt új tapasztalatok tudatosítása és másokkal való megosztása tulajdonképpen az önképzés központi eleme. Ezért nemcsak a projekt legvégén fontos a visszacsatolás, hanem egy-egy játék, gyakorlat után is, főleg, ha az a bizalomra, önkifejezésre épül. Olyan kérdések, mint: „Mit éreztél ennek a gyakorlatnak folyamán?", „Melyik volt könnyebb: a társadat vezetni vagy vezetettnek lenni?", „Mit üzent neked a látott jelenet?", „Szereted-e a karaktered? Mi az, ami összeköt téged vele, és mi a különbség a te személyiséged és az övé között?" izgalmas beszélgetések elindítói tudnak lenni.

A *reflexió* mozzanata elsőre, sőt másodikra is nehéz lehet, főleg kamaszkorú fiatalok számára. Azonban ha kitartunk, és ragaszkodunk a megosztás, tudatosítás momentumához, azok idővel értékes gondolatokkal ajándékoznak meg minket és társaikat.

6. Inszenierung: *‚színre alkalmazás'*

A színházi nevelés fontos része a projekt végén előadásra szánt bemutató. Ez több szempontból is fontos szerepet tölt be. Tulajdonképpen az odáig vezető úton van a hangsúly, de úgy, ahogy egy fogalmazást is szívesen felolvasnak a tanulók, hosszú írási folyamatok után, itt is pozitívan hat egy bemutató abból, ahogyan ők megélték ezt a fajta munkát is.

A projektvezető feladata, hogy az improvizációkból összeállt jeleneteket egymásba fonja, keretbe tegye vagy esztétikai, esetleg vallási szempontból átdolgozza. A mi esetünkben arra a döntésre jutottunk, hogy szétválasztjuk a három jelenetet, és tagolva mutatjuk be a nézőknek. A történetek így csak az előadás vége felé fonódtak újra egymásba, ahol a karakterek a jászol mellett kaptak választ kérdéseikre, vagy találtak megnyugvásra, ott lelt békére lelkük. Végezetül bátorítani szeretnénk kollégáinkat: merjük összekapcsolni az önképzést, az esztétikai nevelést a vallási neveléssel, oktatással. Hagyjuk közben magunkat is a gyermekek által képezni, formálni.

Irodalom

Györffy Kinga (2015): *Add elő magad – A magával ragadó előadás titkai*. Magnólia Kiadó, Debrecen. 108.

Plath, M. (2009): *Biografisches Theater in der Schule. Mit Jugendlichen inszenieren: Darstellendes Spiel in der Sekundarstufe*. Beltz Verlag. Weinheim und Basel.

Weintz, J.(2008): *Theaterpädagogik und Schauspielkunst. Ästhetische und psychosoziale Erfahrung durch Rollenarbeit*. Schibri–Verlag. Uckerland. S. 122.

*** Oktatási Minisztérium (2017): *Tanterv Magyar Nyelvű Római Katolikus Vallás. V–VIII. osztály. 2. Számú melléklet az oktatási miniszter 3393/28. 02. 2017 rendeletéhez*. Bukarest.